

VILD

VILDT TÆT PÅ DYR

GUIDE TIL ARRANGEMENTER

Danmarks
Naturfredningsforening

DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING 2024

REDIGERING: RASMUS B. JAKOBSEN & SARAH KISBYE

LAYOUT: RASMUS B. JAKOBSEN & SIGNE LYHNE

FOTO: DITTE VALENTE

ILLUSTRATIONER: RASMUS B. JAKOBSEN & SIGNE LYHNE

TRYK: KLS DIGITAL

INDHOLD

Sådan bruger du bogen	05
Introduktion til biodiversitet	07
Sådan afholder du et arrangement	11
Aktivitetsguide - Land	15
Aktivitetsguide - Vandhul	19
Aktivitetsguide - Hav	23
Dyreleksikon - Land	29
Dyreleksikon - Vandhul	43
Dyreleksikon - Hav	53

SÅDAN BRUGER DU BOGEN

Det er unikt at opleve den danske natur i børnehøjde. Her kan de mindste kriblende dyr, spor i skovbunden eller fund i vandkanten blive indgangen til en helt ny verden.

Danmarks Naturfredningsforenings børneindsats hedder VILD og arbejder for, at flere børn og familier kommer ud til naturoplevelser i deres nærområder. De skal mærke spændingen ved at gå på opdagelse sammen og fascinationen af det mylder af liv, som findes lige uden for deres hoveddør.

Når først børnene har mærket begejstringen, er det lettere at forstå, at naturen er værd at passe på. Og den danske natur har virkelig brug for nogen, der kan passe på den.

Vejledningen her indeholder en beskrivelse af aktiviteter der kan laves på land, i ferskvand eller i havet.

Aktiviteterne lægger op til at børn og børnefamilier skal ud og undersøge og opleve naturen som den ser ud i deres nærområde.

Det er ikke et mål at familierne skal kunne kende forskel på en masse arter efter arrangementet - fokus er i stedet på at gøre børn og voksne bevidste om at de deler naturen med andre.

Bagerst i vejledningen er der tre dyreleksikoner - ét for land, ét for ferskvand og ét for hav - med information og sjove hemmeligheder om nogle af de smådyr man kan finde.

RIGTIG GOD FORNØJELSE!

INTRODUKTION TIL BIODIVERSITET

BIODIVERSITET

Biodiversitet betyder "forskelligartet liv" og er et begreb der bruges om diversiteten blandt levende organismer som dyr, planter, svampe og bakterier og deres indbyrdes samspil – både på land og i vand. FN definerer biodiversitet som:

"Mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil, som organismerne indgår i. Biodiversitet omfatter såvel variationen indenfor og mellem arterne som mangfoldigheden af økosystemer."

BIODIVERSITETS KRISEN

Vi befinder os desværre i en global biodiversitetskriser. Aldrig før i menneskets historie, er arterne uddøde i det tempo, de gør nu. Det står så slemt til, at en fjerdedel af alle verdens arter er truet af global udryddelse ifølge verdens førende forskere.

Alene i Danmark er over 1.900 arter af dyr, planter og svampe så truede, at der er stor risiko for, at de vil forsvinde fra vores natur.

ÅRSAGEN TIL KRISEN PÅ LAND

På land skyldes tabet af biodiversitet samfundets intensive udnyttelse af vores landareal og brug af naturressourcer til landbrug, skovbrug, ny bebyggelse, infrastruktur og produktion.

ÅRSAGEN TIL KRISEN I HAVET

Ifølge danske biodiversitetsforskere skyldes ødelæggelserne af naturen i havet hovedsageligt nærringstofferne fra landbruget, overfiskeri, ødelæggelser af havbunden og klimaforandringer.

Disse forhold forstyrrer havets liv og levesteder. Vandkvaliteten forringes, udbredelsen af bundplanter mindskes og der ses perioder med kraftige iltsvind i kystnære områder. Havets liv presses også af fiskeri, der kan resultere i ændringer i fødekædernes struktur.

INTRODUKTION TIL BIODIVERSITET

SØER OG VANDHULLER

Vand har en vigtig rolle som levested. Nogle dyr lever hele deres liv i vand, andre begynder deres liv i vandet, som larver eller haletudser, der senere forvandler sig til flyvende insekter (f.eks. guldsmede og myg) eller til frøer og salamandre.

På den måde er søer og vandhuller med til at skabe liv, og for at bevare et stort antal arter er det derfor vigtigt at passe godt på vores vandhuller.

HVORFOR ER DET VIGTIGT?

Men der er mangel på vand i det danske landskab. Store dele af landet er blevet drænet gennem de sidste 200 år for bl.a. at øge land- og skovbrugsproduktionen, og udbredelsen af vandhuller og søer er dermed gået tilsvarende tilbage.

TABET KAN VENDES

Tabet af biodiversitet har stor betydning for vores samfund, for en mangfoldig natur er vores livsgrundlag. Vi er afhængige af, at økosystemerne fungerer og leverer tjenester som rensning af vand, jord, luft og bestøvning af vilde planter og afgrøder.

Heldigvis er der god respons fra naturen, når vi stopper skadelige aktiviteter og genopretter ødelagte økosystemer. Det gælder både i havet og på land.

Ved at genoprette økosystemer, sikre de naturlige processers frie udfoldelse og beskytte naturen effektivt mod de primære trusler, kan tabet af biodiversitet vendes til fremgang for naturen.

DET MAN KENDER PASSER MAN PÅ

Der er brug for at øge børns og voksnes kendskab til naturen. De skal se, finde, fange, røre og blive klogere på naturen i deres eget tempo.

De skal have gode trykke oplevelser, hvor de kan udfolde deres

INTRODUKTION TIL BIODIVERSITET

DET MAN
KENDER PASSER
MAN PÅ

nysgerrighed: Holde en bænkebider i hånden, gå igennem tang uden at være bange, røre ved en snegl, se livet igennem en lup eller vandkikkert, fange og opleve en krabbe.

Hvorfor? Fordi det, man kender, det man forstår og holder af, vil man også gerne beskytte!

SÅDAN AFHOLDER DU ET ARRANGEMENT

TAK	Tak fordi du gerne vil hjælpe med at give naturglæden videre! For at sikre et godt arrangement for dig og dine gæster er her nogle tips, tricks og opmærksomhedspunkter du kan støtte dig op ad. Rigtig god fornøjelse!
HUSK!	Som arrangør har du ansvaret for, at deltagerne føler sig velkomne og taget godt imod. Med andre ord: Vær en god, imødekommende og hjælpsom vært under hele arrangementet!
ANNONCERING	Sørg for at gøre opmærksom på arrangementet et par dage før, det løber af stablen. Du kan fx annoncere via opslag på lokalafdelingens FB-gruppe, på den lokale skoles intra, på 'Det sker i kommunen' osv. Vil du annoncere for arrangementet i lokalavisen, så vær opmærksom på, at de ofte skal have tekst og billede til annoncen flere uger før udgivelse. Foregår arrangementet på en lørdag eller søndag i sommerhalvåret, kan der komme mange spontant forbi, og det vil naturligvis give mange deltagere.
TIDSPUNKT	Lørdag-søndag mellem 10 og 12 er altid et godt tidspunkt for et arrangement for børnefamilier. Her er der et vindue inden frokost, hvorefter små børn skal hjem og sove. Om sommeren tager mange familier også hjem, når solen bliver stærk omkring middag. For dig som arrangør er to timer også et passende tidsrum, hvis der er tryk på, og du ikke får en pause.
ADGANG	Man behøver meget sjældent bede om tilladelse til at afholde almindelige formidlings-arrangementer. Men skal I have store mængder udstyr med og derfor gerne vil kunne køre materialet helt hen til stedet hvor arrangementet skal afholdes kan det være en god idé at skaffe en køretilladelse.

OPSTILLING OG GREJ

Sæt gerne banner eller flag. Det kan fortælle, at her sker der noget specielt. Stil grejet frem, så familierne selv kan tage og forhåbentlig lægge på plads igen. Har I et klapbord, kan I lægge opslagsbøger, foldere, forskellige fund m.m. her. Bordet er også et godt sted at stille akvarier/terrariumer.

VELKOMST

Det er din opgave som arrangør at byde deltagerne velkommen og sørge for, at de kender rammen for arrangementet. Fortæl ultrakort, hvad du har planlagt. Sig også, at de er velkommen til at stille spørgsmål, og at du nok skal forklare mere om de forskellige ting undervejs. Det kan være, du skal gentage nogle af tingene, fordi ikke alle er med fra starten. Så snart de første familier kommer med en fangst, kan de putte den i et akvarie/terrarium. Det inspirerer altid andre, så de også får lyst til at gå på jagt.

VÆR TYDELIG

Ude i naturen med vind, dyreløyd og andre naturgæster kan det være svært at få ørenlyd. Prøv derfor at få folk til at stå tæt sammen, når du byder velkommen og giver beskeder. Det er også langt det bedste, at du har solen i øjnene og vinden i ryggen. Så ses og høres du bedst, men det er naturligvis ikke altid muligt.

SIKKERHED

Det er vigtigt fra start at præcisere, at det altid er forældrenes ansvar at se efter deres børn. Hvis I f.eks. laver et arrangement ved vand, er det ikke jeres ansvar at holde øje med børnene.

ORGANISERING

Måske har du lyst til at have en faglig intensjon ved et arrangement i form af et bestemt mål. Det kan fx være, at deltagerne skal kunne kende forskel på fire slags planter, spotte en han- eller hunkrabbe, holde mindst to forskellige dyr, at alle skal finde og opleve en regnorm eller prøve at grave en sandorm op. Uanset hvad, skal alle selvfølgelig instrueres i, hvordan man gør

ORGANISERING

netop det. Fx hvordan man bruger udstyret rigtigt, leder helt bestemte steder, hvordan man håndterer fangsten osv. Ved denne lidt fastere organisering, er du naturligt mere i centrum og vejledende særligt i starten og slutningen af arrangementet.

Vær opmærksom på, at det sjældent går helt som planlagt. Så fanger deltagerne ikke lige de dyr, der var tænkt, eller de kan kun finde tre slags planter. Sker det, skal du altid huske på 'den døde mus-pædagogik'. Den går kort fortalt ud på, at hvis der dukker et sjældent dyr op, eller nogen finder en død fugl eller en stor brandmand midt i det hele, ja så skal I selvfølgelig gribe den gode mulighed for at få en oplevelse og en snak.

Vær aldrig bange for at gå ud ad børnenes eller tilfældets nysgerrige vej. Det er let at komme tilbage og fx sige 'så fangede vi ikke en eneste frø- men vi var så heldige at opleve sommerfuglen eller billen'.

Du kan også vælge at give hver familie deres egen bakke/spand og et akvarie/terrarie og lade dem selv styre slagets gang. Denne åbne organisering gør, at deltagerne kan bruge tid på de aktiviteter, som interesserer dem mest og passer til alder, erfaring og temperament. Nogle vil gerne stå rigtig længe og kigge i vandkikkert, mens andre vil prøve det hele flere gange.

Et plus ved denne organisering er, at de spørgsmål, der altid kommer, og den hjælp, du skal give, er spredt lidt ud over dagen. Så har du bedre tid til at interessere dig for de enkelte deltagere. Dette giver mindre stress – og meget vigtigt, deltagerne føler sig set og hørt.

Ofte er der 'gang i butikken' med masser af glade børnefamilier

AFSLUTNING

hen mod slutningen, men du er måske træt og har andre aftaler, så det er helt i orden at kalde deltagerne sammen for at sige pænt farvel og se og dele, hvad de har oplevet, fanget og udstillet i deres akvarier/terrariumer.

Det kan være en anledning til at repetere dyrenes/planternes navn og måske lidt fakta. Fortæl, at arrangementet er slut, at det har været sjovt og en fornøjelse at være sammen med dem, og at du håber, de har lært noget nyt om vores danske natur. Giv evt. alle deltagerne en lup, et hæfte, en bog eller lign., som de kan tage med hjem.

Spørg også, om de vil hjælpe med at tømme akvarierne/terrariumerne og slippe dyrene ud igen. Du kan også bede nogle om at hjælpe med at bære grejet hen til bilen. Det hele bør ikke tage meget mere end fem-ti minutter med ros og på gensyn.

VILDT TÆT PÅ DYR - LAND

Aktivitetsguide

VILDT TÆT PÅ DYR - LAND

INTRODUKTION

I denne aktivitet skal børn og voksne gå på opdagelse i skovbunden, i det høje græs, på engen, mm. Med lupper og bakker går undersøgelsen af området i gang for at finde ud af hvilke arter der er til stede og hvor de kan findes.

Når vi går på opdagelse i et område og finder dyr, fortæller de os om, hvilke levesteder der findes i området. De dyr, vi ikke finder, mangler måske et levested. Ved at forstå at dyr er forskellige og har forskellige behov, kan vi begynde at forstå vigtigheden af flere vilde steder. Mere diversitet i levesteder giver kort sagt mere biodiversitet i naturen og i de områder, vi færdes.

DET SKAL DU BRUGE

- ☐ Dyreoversigt med landdyr
- ☐ Kuglepen, blyant, tus til at krydse af med
- ☐ Dåselupper eller kopper til at samle dyrene op så de kan undersøges
- ☐ Hvide bakker eller baljer til at samle dyrene så de kan undersøges
- ☐ Diplomer

SÅDAN GØR DU

VELKOMST OG INTRO

Når en gruppe deltagere ankommer kan du fortælle lidt om arrangementet og den aktivitet som de skal ud og lave: De skal ud at finde ud af, hvor mange forskellige dyr der bor i området. Fortæl, at I skal være forsigtige, når I samler dyrene op, da de er skrøbelige.

Fortæl kort om de redskaber du har med:

- ☐ Hvid bakke/balje
 - ☐ Dåselupper/kopper
 - ☐ Håndlupper
 - ☐ Dyreoversigt
-

AKTIVITET

Del kopper/dåselupper ud til deltagerne, og send dem ud for at finde dyr. Inspirér deltagerne til at lede forskellige steder, såsom i blomster, i græsset, på vægge, under sten/døde træer, under visne blade, i luften og op ad træstammer.

TIP

I kan prøve at lægge en hvid balje eller et hvidt stykke stof under en busk og ryste den for at se hvilke dyr der falder ned.

OBS! Forsøg ikke at fange dyr i luften, da de bevæger sig for hurtigt og er for skrøbelige, men notér gerne, hvad I ser af sommerfugle, guldsmede, fluer mv.

Opfordre gerne deltagerne til at samle de dyr I finder i de hvide bakker så I kan undersøge dem sammen. I kan løbende snakke om de dyr der bliver fundet eller samle alle hen mod slutningen og gennemgå dem der.

I kan bruge dyreoversigten bagerst i denne bog til at se, hvor

mange forskellige dyr i fandt. Dyreoversigten indeholder kun nogle af de mest typiske dyr som man kan finde på land, derfor er det godt at supplere med en håndbog, bestemmelsesdug eller bestemmelsesapps såsom iNaturalist eller Arter – begge apps er gratis.

Til sidst skal dyrene sættes fri igen, der hvor de blev fundet. Bed deltagerne om at hjælpe med at sætte dyrene ud i igen.

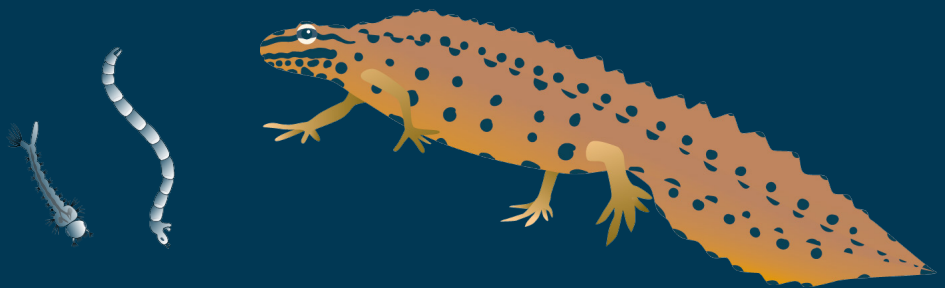
AFSLUTNING & OPSAMLING

Når dyrene er sluppet fri og arrangementet skal til at slutte, så saml deltagerne og giv børnene et diplom for deres deltagelse. På diplomet noteres det antal dyr ned som de har fundet samt deres navn. Et diplom er en god måde at fejre børnenes deltagelse.

Tak deltagerne fordi de kom og sig pænt farvel.

VILDT TÆT PÅ DYR - VANDHUL

Aktivitetsguide

VILDT TÆT PÅ DYR - VANDHUL

INTRODUKTION

I denne aktivitet skal børn og voksne gå på opdagelse i søer, vandhuller eller åer. Med net og bakker går undersøgelsen af livet i vandet i gang.

DET SKAL DU BRUGE

- ☐ Spande/akvarier til dyr
- ☐ Hvide bakker eller hvide opvaskebaljer
- ☐ Fiskenet – alternativt kan en si på et kosterkaft også bruges
- ☐ Syltetøjsglas, hvide spande eller hvide plastikbakker/opvaskebaljer
- ☐ Dyreoversigt med dyr i ferskvand
- ☐ Evt. håndbøger som "Små dyr i så og å" eller en bestemmelsesdug

SÅDAN GØR DU

VELKOMST OG INTRO

Når en gruppe deltagere ankommer kan du fortælle lidt om arrangementet og den aktivitet som de skal ud og lave: De skal ud at finde ud af, hvor mange forskellige dyr de kan finde i vandet.

Fortæl, at I skal være forsigtige, når I samler dyrene op, da de er skrøbelige.

Fortæl kort om de redskaber du har med:

- ☐ Hvid bakke/balje
- ☐ Afkrydsningsliste
- ☐ Dåselupper/kopper
- ☐ Håndlupper
- ☐ Fiskenet

AKTIVITET

Start med at finde det sted ved søen eller vandhuller, hvor deltagerne skal fiske. Det kunne være under en bro eller et sted, hvor der er mange vandplanter.

Når deltagerne har fundet deres sted, kan det være en god idé at afgrænse område, så I ikke spredes for meget. Inden I går i gang med at fiske kan det være fint lige at snakke lidt om hvordan vandet ser ud, om der er vandplanter, fisk, mm., som I kan se.

Del redskaberne ud blandt deltagerne og gå i gang med at finde dyr.

Opfordre gerne deltagerne til at samle de dyr I finder i de hvide bakker så I kan undersøge dem sammen. I kan løbende snakke

AKTIVITET

om de dyr der bliver fundet eller samle alle hen mod slutningen og gennemgå dem der.

I kan bruge dyreoversigten bagerst i denne bog til at se, hvor mange forskellige dyr i fandt. Dyreoversigten indeholder kun nogle af de mest typiske dyr som man kan finde et vandhul, derfor er det godt at supplere med en håndbog, bestemmelsesdug eller bestemmelsesapps såsom iNaturalist eller Arter – begge apps er gratis.

Til sidst skal dyrene sættes fri igen, der hvor de blev fundet. Bed deltagerne om at hjælpe med at sætte dyrene ud i igen.

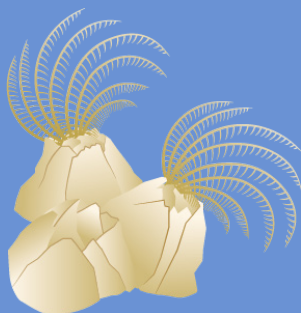
AFSLUTNING & OPSAMLING

Når dyrene er sluppet fri og arrangementet skal til at slutte, så saml deltagerne og giv børnene et diplom for deres deltagelse. På diplomet noteres det antal dyr ned som de har fundet samt deres navn. Et diplom er en god måde at fejre børnenes deltagelse.

Tak deltagerne fordi de kom og sig pænt farvel.

VILDT TÆT PÅ DYR - HAV

Aktivitetsguide

VILDT TÆT PÅ DYR - HAV

INTRODUKTION

I denne aktivitet skal børn og voksne gå på opdagelse i havet. Med net og bakker går undersøgelsen af livet i vandkanten i gang.

DET SKAL DU BRUGE

- ☐ Spande/akvarier til dyr
- ☐ Hvide bakker eller hvide opvaskebaljer
- ☐ Rejehove
- ☐ Fiskenet – alternativt kan en si på et kosterkaft også bruges
- ☐ Dyreoversigt med dyr i hav
- ☐ Evt. håndbøger som "Havets dyr og planter" eller en bestemmelsesdug

SÅDAN GØR DU

VELKOMST OG INTRO

Når en gruppe deltagere ankommer kan du fortælle lidt om arrangementet og den aktivitet som de skal ud og lave: De skal ud at finde ud af, hvor mange forskellige dyr de kan finde i havet.

Fortæl, at I skal være forsigtige, når I samler dyrene op, da de er skrøbelige.

Fortæl kort om de redskaber du har med:

- ☐ Hvid bakke/balje
- ☐ Afkrydsningsliste
- ☐ Evt. håndlupper
- ☐ Rejehov
- ☐ Fiskenet

Inden I starter med det praktiske, er det en god idé at have en snak med deltagerne om sikkerhed. I udgangspunkt behøver man ikke at gå længere ud end til knæene for at finde og fange dyr.

AKTIVITET

Start med at finde det sted hvor deltagerne skal fiske. Det kunne være på sandbund, ved sten, tang eller under en badebro. Når deltagerne har fundet deres sted, kan det være en god idé at afgrænse område, så I ikke spredes for meget. Inden I går i gang med at fiske kan det være fint lige at snakke lidt om hvor det kan være godt at lede – ved tang, bropiller, sten, mm.

Del redskaberne ud blandt deltagerne og gå i gang med at finde dyr.

AKTIVITET

Opfordr gerne deltagerne til at samle de dyr i finder i de hvide bakker så I kan undersøge dem sammen. I kan løbende snakke om de dyr der bliver fundet eller samle alle hen mod slutningen og gennemgå dem der.

I kan bruge dyreoversigten bagerst i denne bog til at se, hvor mange forskellige dyr i fandt. Dyreoversigten indeholder kun nogle af de mest typiske dyr som man kan finde et vandhul, derfor er det godt at supplere med en håndbog, bestemmelsesdug eller bestemmelsesapps såsom iNaturalist eller Arter – begge apps er gratis.

Til sidst skal dyrene sættes fri igen, der hvor de blev fundet. Bed deltagerne om at hjælpe med at sætte dyrene ud i igen.

SÅDAN BRUGES REJEHOVEN

Med en rejehov kan man fange dyr på sandbunden. Man bruger rejehoven ved at holde på skaftet lige som på en kost.

Enden af hoven lægger man ned på havbunden, og så gælder det ellers om at skubbe den hen over bunden med raske skridt. Med rejehoven kan I blandt andet fange hesterejer og forskellige fladfiskeunger.

I kan også køre rejehoven gennem en bunke tang. Det er nemlig et godt gemmested for blandt andet tangnåle, tangsnarrer og tangrejer.

SÅDAN BRUGES NETTET

Fangstnettet er godt at bruge steder, hvor der er meget ujævnt, for eksempel på stenrev og i tangbælter. Fangstnettet kan komme helt ind mellem sten og tang.

Hold fast med begge hænder og køр nettet igennem med en fejende bevægelse. Sørg for at komme godt ind i tangen. Pas på at nettet ikke går i stykker på sten.

TIPS TIL AT FANGE DYR

- Hvis der er tang eller ålegræs der hvor I er, er det helt sikkert et godt sted at finde og fange småfisk og andre dyr. De gemmer sig tit i tangskoven for de store fisk.
- Hvis I er i nærheden af store sten f.eks. ved en mole er det også et godt sted at lede mellem stenene der.
- På den almindelige sandbund møder I også forskellige fisk. Man skal være tålmodig og lidt hurtig for at fange f.eks. trepigget hundestejle. Små fladfisk og sandkutlinger fanges let med et rejehov.
- I kan også "fange" tang. I kan tage forskellige stor-alger med ind som fx. blæretang og savtang. De mindre arter er flotte hvis man lægger dem i hvide bakker med vand, da de små spreder sig naturligt ud.
- Prøv at grave i sandet efter børsteorme og sandorme. Der skal graves godt ned i sandet før der er gevinst. Kig efter sandormens sandpølser.

AFSLUTNING & OPSAMLING

Når dyrene er sluppet fri og arrangementet skal til at slutte, så saml deltagerne og giv børnene et diplom for deres deltagelse. På diplomet noteres det antal dyr ned som de har fundet samt deres navn. Et diplom er en god måde at fejre børnenes deltagelse.

Tak deltagerne fordi de kom og sig pænt farvel.

DYRELEKSIKON - LAND

FRØ

LIVRET	Alle smådyr, de kan komme i nærheden af, selv andre frøer!
LEVESTED	Fugtige områder og vandhuller.
FJENDER	Fugle, oddere, grævlinger og snoge. Frøens haletudser bliver spist af fisk.
KENDETEGN	4 ben – padde. Har store øjne, lange bagben og ingen hale.
HEMMELIGHEDER	Hanfrøerne kvækker for at tiltrække hunnerne. De går i dvale om vinteren ved at grave sig ned i jorden. Er du i tvivl, om det er en frø eller tudse, kan du se, om den er glat eller har vorter. Frøer er glatte, og tudser har vorter.

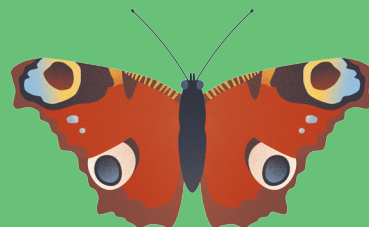
GULDSMED

LIVRET	Alle slags insekter i luften.
LEVESTED	Steder med vand, hvor den kan lægge æg og leve som larve.
FJENDER	Fugle og fisk, når den er larve.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Har store øjne, en lang bagkrop og to par store vinger.
HEMMELIGHEDER	Er ekspert i at flyve. Kan både stå helt stille i luften og flyve vildt hurtigt. Som larve lever den i vand og spiser alt, hvad den kan komme i nærheden af, selv små fisk.

SOMMERFUGL

LIVRET	Nektar fra blomster og udvalgte planter som fx brændenælder, når den er larve.
LEVESTED	Steder med blomster og brændenælder.
FJENDER	Fugle og hvepse.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Har to par store, ofte farverige, vinger og kølleformede følehorn.
HEMMELIGHEDER	Sommerfugle bruger deres flotte mønstre og farver på vingerne til mange ting. Dagpåfugløjede bruger måske snydeøjnene til at skræmme sine fjender, andre sommerfugle prøver at ligne deres omgivelser. Sommerfugle smager med benene – så hvis de lander i en hundelort, kan de smage den!

GRÆSHOPPE

LIVRET	Nogle græshopper spiser planter, andre er rovdyr og lever af smådyr.
LEVESTED	Højt græs med masser af sol.
FJENDER	Fugle, frøer og mus.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Kraftig og de to bagerste ben er store springben.
HEMMELIGHEDER	Græshopper laver høje lyde ved at gnide deres takkede bagben mod hinanden og kan kende hinanden på lyden. På den måde kan hanner og hunner finde hinanden. Græshopper er eksperter i at hoppe, men kan faktisk også flyve. Ældre mennesker kan ikke høre græshoppernes skingre lyde, da deres ører har mistet evnen.

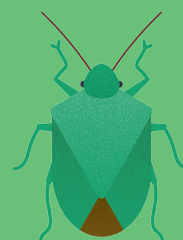
MARIEHØNE

LIVRET	Bladlus, som sidder på planter.
LEVESTED	Små sprækker og huller, hvor den kan gemme sig om vinteren.
FJENDER	Myrer og fugle.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Lille, rund bille. Nogle arter er røde med sorte prikker, mens andre kan være gule eller sorte.
HEMMELIGHEDER	Farverne betyder: "Jeg smager ikke godt!". Den kan sprøjte gult blod ud af knæene, som klistrer og smager rigtig grimt. Prikkerne betyder ikke, hvor gammel den er, men hvilken art mariehøne den er.

BREDTÆGE

LIVRET	De fleste tæger suger saft fra planter med deres spidse mund.
LEVESTED	Planter
FJENDER	Små rovdyr
KENDETEGN	6 ben – insekt. De er store, flade og stærkt farvede. De kan i facon minde om et våbenskjold.
HEMMELIGHEDER	Nogle tæger skifter farve ligesom de blade, som de prøver at ligne. På den måde kan de være grønne om sommeren, men brune om efteråret. De fleste tæger kan udskille en stinkende væske, som gør dem ubehagelige at spise. Derfor kaldes de også for stinktæger.

HUMLEBI

LIVRET	Sød nektar og pollen fra blomster..
LEVESTED	Nogle humlebier elsker at bo i en jordbund med masser af sol, mens andre fortrækker gamle træstubbe og sprækker. Alle humlebier elsker blomster!
FJENDER	Fugle
KENDETEGN	6 ben – insekt. Har en kraftig, tæt håret krop, der ofte er sort, hvid og gul.
HEMMELIGHEDER	Den tykke pels gør humlebien i stand til at holde varmen i det tidlige forår. Pelsen bruges også til at samle pollen med. Bierne hjælper med at sprede blomsternes pollen mellem hinanden. En blomst skal bruge pollen fra en anden blomst for at kunne udvikle frø, så der kan komme nye planter.

HONNINGBI

LIVRET	Sød nektar og pollen fra blomster.
LEVESTED	Hule træer, hvor de kan bygge deres bo og bistader.
FJENDER	Fugle
KENDETEGN	6 ben – insekt. Er slankere end humlebier, har en tæt håret krop med brune og sorte tværstriber på bagkroppen.
HEMMELIGHEDER	Snakker sammen ved at danse. På den måde kan de fortælle hinanden, hvis de har opdaget et godt sted med masser af blomster. De fleste honningbier lever ikke vildt, men holdes som husdyr af mennesker i bistader. Nogle mener at honningbier er de husdyr, som der er flest af i Danmark.

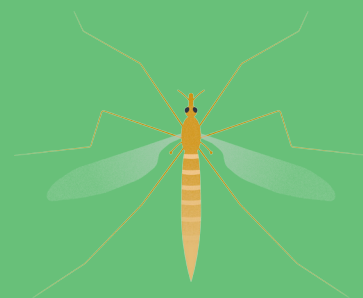
HVEPS

LIVRET	Nektar og pollen fra blomster og saft fra frugter. Fanger også smådyr til at fodre deres larver.
LEVESTED	Nogle hvepse laver huler i jorden, mens andre foretrækker at bygge et bo, som kan hænge, hvor der fred og ly for vind og vejr.
FJENDER	Fugle
KENDETEGN	6 ben – insekt. Har en sort- og gulstribet bagkrop og en smal talje.
HEMMELIGHEDER	Der findes mange forskellige hvepse, og det er ikke dem alle sammen, der stikker. Når en hveps stikker, sprøjter den en gift ind i byttet. En hveps kan stikke mange gange i sit liv.

STANKELBEN

LIVRET	Spiser ingenting som voksen, men dens larver, som lever i jorden, spiser planterødder.
LEVESTED	Fugtig jordbund og græsplæner.
FJENDER	Dens larver er en lækkerbissen for en masse fugle.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Er en langbenet myg, med aflang krop og to vinger.
HEMMELIGHEDER	Er i familie med myg, men kan ikke stikke. Som voksen lever stankelben kun få dage og har derfor kun én ting i hovedet: at parre sig og lægge æg i jorden. Derfor spiser den næsten ikke.

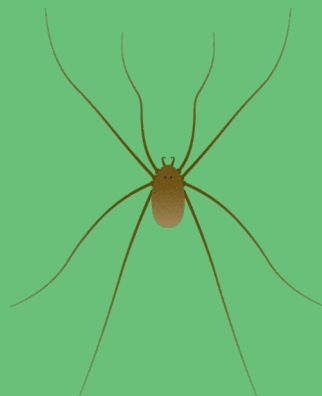
KORSEDDERKOP

LIVRET	Små, flyvende dyr.
LEVESTED	Høje steder, hvor den kan spænde sit net op og ikke bliver forstyrret af mennesker.
FJENDER	Fugle og hvepse.
KENDETEGN	8 ben – spindler. Er nem at genkende på det hvide kryds på bagkroppen.
HEMMELIGHEDER	Det er kun midten af korsedderkoppens net, som er klistret. Hvis et dyr bliver fanget i nettet, pakker edderkoppen det ind og spiser det senere.

MEJER

LIVRET	Både levende og døde smådyr, som den fanger med to kroge, der sidder ved munden. Kan også finde på at spise svampe og plantesaft.
LEVESTED	Nogle arter af mejere elsker lange græsstrå, som de kan klatre i med de lange ben. Andre går på jagt på mure, træstammer og sten.
FJENDER	Biller og fugle.
KENDETEGN	8 ben – spindler. Beslægtet med edderkopper, men kan ikke lave spind, og kroppen er ikke delt, som den er hos edderkopper.
HEMMELIGHEDER	Hvis den føler sig truet, kan mejeren finde på at smide nogle af sine ben, som så ligger og spræller. På den måde forvirrer den sine fjender og kan nå at slippe væk.

LØBEBILLE

LIVRET	Alle smådyr, selv regnorme og snegle.
LEVESTED	Højt græs og visne blade.
FJENDER	Fugle og muldvarpe.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Langstrakt og mørk bille med lange følehorn og kraftige ben.
HEMMELIGHEDER	Lynhurtig til at løbe og kan indhente de fleste andre dyr, når den jager. Dens larve lever gravet ned i jorden.

ROVBILLE

LIVRET	Alle de smådyr, dens store kæber kan gribe om.
LEVESTED	Bor under ting, hvor der er mørkt og fugtigt som visne blade og træstammer.
FJENDER	Fugle og mus.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Lille og langstrakt bille. Dens bagkrop er bøjelig.
HEMMELIGHEDER	Løfter bagkroppen op, når den føler sig truet, for at se skræmmende ud. Den kan sprøjte en ildelugtende væske ud, så de fleste dyr holder sig væk.

MYRE

LIVRET	Spiser andre dyr – også dyr, som er flere gange større end dem selv. De drikker også saft fra bladlus.
LEVESTED	Steder med meget sol. Nogle slags myrer laver gange under jorden og i træstubbe, andre bygger myretuer af grannåle.
FJENDER	Små fugle, tudser og frøer.
KENDETEGN	6 ben – insekt. For- og bagkrop er adskilt af en smal talje, og følehornene har et knæk.
HEMMELIGHEDER	Myrer kan forsvare sig ved at sprøjte med ætsende syre ud af bagkroppen. De kravler op på planter for at finde bladlus, som de malker for sød saft. En myre kan bære over 30 gange sin egen vægt – det svarer til, at vi kan bære 7 baby elefanter!

BÆNKEBIDER

LIVRET	Gamle blade, grene, træstubbe, svampe og rådden frugt.
LEVESTED	Steder, hvor der er mørkt, råddent og fugtigt.
FJENDER	Store edderkopper, skolopendre og pindsvin.
KENDETEGN	14 ben – krebsdyr. Bænkebidere er flade landlevende krebsdyr med to følehorn. Deres ydre er dækket af et lagdelt panser.
HEMMELIGHEDER	Er et krebsdyr, ligesom en krabbe, og har gæller, derfor kan den kun leve på fugtige steder. Laver visne blade om til jord, når den spiser dem. Kun kuglebænkebidere kan rulle sig helt sammen, når den bliver bange.

ØRENTVIST

LIVRET	Plantedele og smådyr som bladlus. Spiser også døde dyr.
LEVESTED	Bor under ting, hvor der er mørkt og fugtigt, som visne blade og træstammer.
FJENDER	Fugle og frøer.
KENDETEGN	6 ben – insekt. Kendes især på bagkroppens tang.
HEMMELIGHEDER	På trods af navnet kravler ørentvisten ikke ind i folks ører. Den bruger tangen på bagkroppen til at fange dyr og forsvare sig med. Og så har hannen hele to tisse-mænd.

SKOLOPENDER

LIVRET	Alle de smådyr, den kan komme i nærheden af. Alt fra bænkebidere, tusindben til små biller.
LEVESTED	Under ting, hvor der er mørkt, råddent og fugtigt.
FJENDER	Store edderkopper og biller.
KENDETEGN	Har ét par ben på hvert kropsled – en voksen har omkring 30 ben. Har to drabelige giftkroge på hovedet til at dræbe bytte med.
HEMMELIGHEDER	Kan løbe lige så hurtigt forlæns som baglæns. Det bagerste par ben er forlænget og fungerer som følehorn.

TUSINDBEN

LIVRET	Gamle kviste, svampe og visne blade.
LEVESTED	Fugtige og mørke steder som under visne blade og træstammer.
FJENDER	Biller, edderkopper, mus og små fugle.
KENDETEGN	Har to par ben under hvert kropsled. Har ikke tusind ben, men snarere omkring 200.
HEMMELIGHEDER	Hvis den bliver bange, ruller den sig sammen og udskiller en lugtende væske. Når den spiser et blad, kommer det ud som lort i den anden ende, som svampe og bakterier elsker!

REGNORM

LIVRET	Visne blade.
LEVESTED	Fugtig jord, som den kan lave gange i. Kommer især op om natten for at spise, men kan også finde på at komme op om dagen, hvis det har regnet og er meget fugtigt.
FJENDER	Biller, fugle, frøer, pindsvin og mus.
KENDETEGN	En leddet orm. De voksne har et bælte rundt om kroppen.
HEMMELIGHEDER	Regnormen har små børster langs kroppen, som den kravler med – du kan faktisk mærke dem! Regnormen laver visne blade om til jord, når den spiser. Dens gange giver en luftig jordbund, som planter kan vokse i, og vand kan sive ned i.

HAVESNEGL

LIVRET	Små svampe, alger og bakterier, som sidder på bark og grene.
LEVESTED	Fugtige steder, hvor der ikke er for meget sol.
FJENDER	Fugle, frøer og mus.
KENDETEGN	En lille snegl med hus på ryggen, som kan variere i farve og ofte har et flot spiralmønster.
HEMMELIGHEDER	Har en hård, ru tunge, som den skraber sin mad op med. Når det bliver vinter, går den i hi ved at kravle ind i sit hus og lave en dør af kalk.

SKOVSNEGL

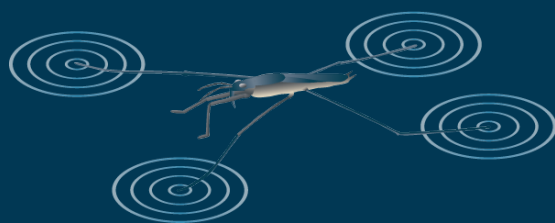
LIVRET	Visne blade, plantedele og svampe.
LEVESTED	Fugtige steder, hvor der ikke er for meget sol.
FJENDER	Biller, fugle, frøer, pindsvin og mus.
KENDETEGN	Sort eller mørk ensfarvet snegl uden hus på ryggen.
HEMMELIGHEDER	Dens slim gør den til en ubehagelig mundfuld for mange dyr. Skovsnegle er ligesom alle andre snegle både han og hun på én gang. På den måde kan begge snegle lægge æg efter parring. Dens slim har tidligere været brugt til vognsømørelse i Sverige.

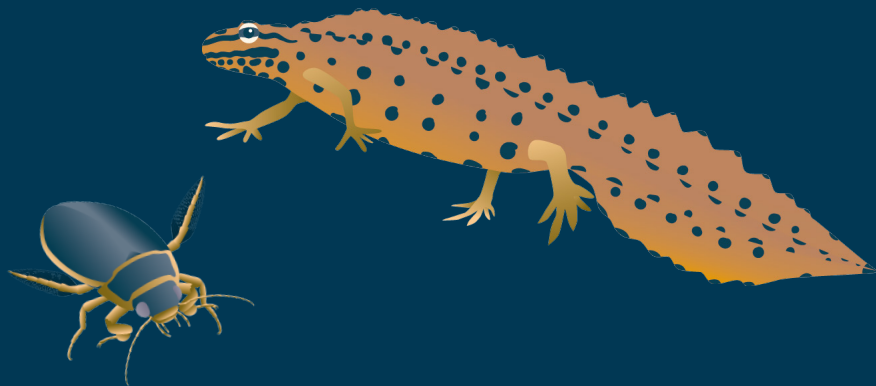
FLØJLSMIDE

LIVRET	Bladlus og andre smådyr – spiser også andre mider.
LEVESTED	Kravler rundt på jorden og går på jagt mellem mos på træstammer.
FJENDER	Små biller og edderkopper.
KENDETEGN	8 ben – spindler. Er beslægtet med edderkopper, er ca. 4 mm og ildrød.
HEMMELIGHEDER	Ser blød ud, fordi den er dækket af en masse små hår – hårene bruges til at føle med. Den røde farve betyder: Hold jer væk – jeg smager ikke godt! Selvom den har otte ben, er den ikke en edderkop.

DYRELEKSIKON - VANDHUL

TREPIGGET HUNDESTEJLE

LIVRET	Små dyr så som orme, larver og små krebsdyr.
LEVESTED	Kan leve i både brak-, fersk- og havvand. Den er oftest at finde på lavt vand.
FJENDER	Rovfisk som fx ørred samt fugle.
KENDETEGN	Den trepiggede hundestejle ligner en helt klassisk fisk. Den kan kendes på de to-fire pigge, den har på ryggen. Piggene bruger den til at forsvare sig mod fjender med.
HEMMELIGHEDER	Hannen kan blive helt rød på maven, og lave vildeste danse-moves. Alt sammen bare for at imponere damerne. Når de har lagt æg i hans hjemmelavede rede, jager han dem væk igen og passer ungerne.

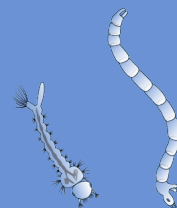
SKORPIONSTÆGE

LIVRET	Små dyr som fanges med forbene
LEVESTED	Mellem planterne på lavt vand i søer
FJENDER	Fisk
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. Forbene ligner foldeknive og den har et ånderør på bagkroppen som ligner en brod.
HEMMELIGHEDER	Skorpiontæger er dårlige svømmere og de kan drukne, hvis de ikke kan kravle op på noget når de skal have luft. Desuden er det dens brod på numsen, der fungerer som et ånderør.

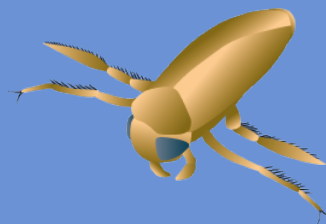
MYGGELARVE

LIVRET	Alger og bakterier
LEVESTED	Små søer - blandt andet skovsøer der tørrer ud om sommeren – eller vandløb
FJENDER	Insekter og fisk
KENDETEGN	Myggelarver findes i mange størrelser og farver. De er dog alle ret små og lever i vandoverfladen, hvor de trækker vejret gennem et ånderør på bagkroppen.
HEMMELIGHEDER	I Danmark har vi over 1000 arter af myg, hvoraf ca. 35 arter stikker. Det er kun hunmyggen som stikker – hun bruger blodet som mad til sine æg. Nogle af dem der ikke stikker, hedder dansemyg fordi de sværmer i en stor fælles dans.

BUGSVØMMER

LIVRET	Små dyr, alger og rådne planter
LEVESTED	Langsomt flydende vandløb, gerne med mange vandplanter
FJENDER	Andre vanddyr, f.eks. vandkalve.
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. De bagerste ben er lange kraftige svømmeben. Den svømmer på maven. Sugsnablen er kort og bred.
HEMMELIGHEDER	Bygsvømmere fryser nogle gange, så kan man finde dem på et blad hvor de soler sig. Når bygsvømmere parer sig, kan man høre hannens 'sang' til hunnen. Bygsvømmeren trækker vejret over vand. Den har hår på kroppen, som holder på luft, så den kan være længe under vand.

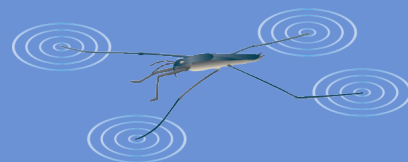
RYGSVØMMER

LIVRET	Krebsdyr, insekter, fisk og haletudser
LEVESTED	Damme og småsøer.
FJENDER	Fisk
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. De bagerste ben er svømmeben med små hår på, den svømmer på ryggen.
HEMMELIGHEDER	Rygsvømmere kan faktisk stikke os mennesker. Under sine vinger, gemmer rygsvømmeren luft, så den kan trække vejret under vand.

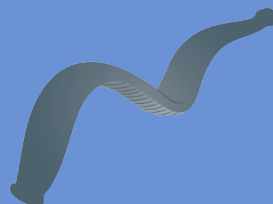
SKØJTELØBER

LIVRET	Små dyr
LEVESTED	Overfladen af søer og åer
FJENDER	Fisk, flagermus, fugle og insekter
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. 4 lange og 2 korte ben der gør at den kan "skøjte" på vandets overflade.
HEMMELIGHEDER	Skøjteløbere er kun under vand når de lægger æg. Skøjteløberen har mange hår på fødderne, som gør at den kan skøjte på vandet. Med dens ben kan den mærke sit bytte og kan mærke en myg på overfladen, 2-3 meter væk!

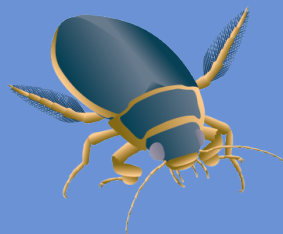
IGLE

LIVRET	Igler er snyltere og suger blod fra større dyr og snegle
LEVESTED	Småsøer og damme – nogle kan også findes i rindende vand.
FJENDER	Fisk og insekter
KENDETEGN	Ledorme – lidt som en flad regnorm. De er ofte mørke, flade og når de trækker sig sammen, 'fortykket' kroppen.
HEMMELIGHEDER	Lever af blod - hvis en igle har suget meget blod i én omgang kan den klare sig i 12 måneder. I Danmark er det kun lægeiglen der kan bide hul på menneskers hud. I gamle dage blev igler brugt af læger til at "rense" blodet. For at fjerne dem, kan man bare pille dem af eller putte salt på dem.

VANDKALV

LIVRET	Orme, krebsdyr, haletudser og små fisk.
LEVESTED	Stillestående vand, gerne søer
FJENDER	Fisk og fugle
KENDETEGN	Insekt – sort/mørk bille med gul stribe langs siderne
HEMMELIGHEDER	Kan ligesom andre biller flyve. Vandkalve flyver om natten, hvor de leder efter nye vandhuller. Vandkalven lever under vand, men kommer op til overfladen for at samle luft under vingerne. Hannen har store runde sugeskiver på forbenene, sådan at han nemmere kan holde fast i hunnen når de skal parre sig.

LARVE AF VANDKALV

LIVRET	Andre smådyr – selv små fisk
LEVESTED	Vandhuller og søer med lavt vand
FJENDER	Fisk og fugle
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. Lang hale og hoved med to kindbakker til at fange bytte med.
HEMMELIGHEDER	Vokser op og bliver en vandkalv. Et vildt rovdyr som også jager dyr som er større end den selv. De to kindbakker kan sprøjte gift ind i larvens bytte, der både kan lamme byttet og opløse byttet indefra.

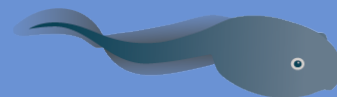
VANDMIDE

LIVRET	Insekter, larver og æg
LEVESTED	Alle slags ferskvand. Især næringsrige søer
FJENDER	Dyr der spiser smådyr samt andre vandmider
KENDETEGN	Spindler – 8 ben og uden led. Meget lille og knaldrød - m. mørke pletter eller aftegninger og med meget hårede ben.
HEMMELIGHEDER	Vandmider er i familie med skovflåten. Vandmider sætter sig fast på deres bytte og spiser af dem med en sugesnabel – den kan sidde på sit bytte i flere måneder. Vandmider kan også bruge andre dyr som transportmiddel.

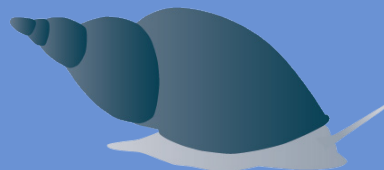
HALETUDSE

LIVRET	Alger og små dyr - både levende og døde
LEVESTED	Damme og søer
FJENDER	Fisk, vandkalvelarver, igler.
KENDETEGN	Har en sort rund krop og en lang hale. I løbet af deres udvikling kommer først små bagben og siden små forben til.
HEMMELIGHEDER	Vokser op og bliver en frø. Haletudser har ofte forskellige størrelse - de udsender nemlig et stof der gør, at de andre vokser langsommere. De første haletudser klækker, er derfor størst. HUSK at haletudser skal sættes ud samme sted som du fandt dem.

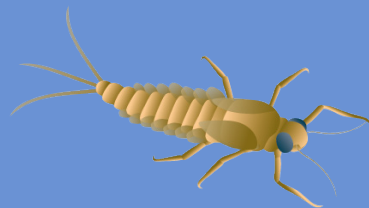
SNEGL

LIVRET	Alger, rådne planter og døde dyr.
LEVESTED	Søer, damme og åer
FJENDER	Fisk, insekter og andre dyr
KENDETEGN	Bløddyr - har to følehorn og kan have sneglehus på ryggen.
HEMMELIGHEDER	De fleste snegle er både han og hun på samme tid. Nogle snegle kan kravle på undersiden af vandoverfladen.

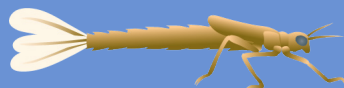
DØGNFLUENYMFE

LIVRET	Alger og krebsdyr
LEVESTED	Stillestående og rindende vand
FJENDER	Fisk
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. Har 3 haletråde og "gælleblade" langs kroppen.
HEMMELIGHEDER	De kan leve op til 2 år som nymfer i vandet, men kun et par uger når de er voksne døgnfluer. Længs døgnfluens krop sidder noget som ligner små blade – det er dens gæller som bruges til at trække vejret under vand.

VANDNYMFELARVE

LIVRET	Larver og andre smådyr
LEVESTED	Damme, vandhuller og skovsøer
FJENDER	Fisk – og vandmider der kan suge nymfernes blod
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. Lang hale med tre smalle gælleblade i enden.
HEMMELIGHEDER	Vandnymfelarvens gælleblade bruges til at svømme med og ikke som gæller. Vandnymfelarver trækker vejret igennem huden.

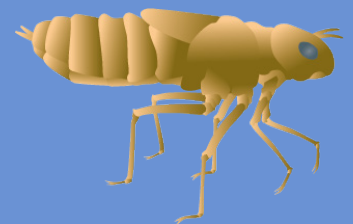
VÅRFLUELARVE

LIVRET	Kan spise alt fra plankton og planter til andre dyr.
LEVESTED	Damme og grøfter med vand
FJENDER	Fisk og fugle
KENDETEGN	Insekt – 6 ben, bor i et hus den selv har bygget af omkringliggende materialer.
HEMMELIGHEDER	Vårfluelarver bygger huse for at beskytte sig mod fjender. Der findes mange arter af vårfluelarver - hvad huset består af, afhænger af arten. Nogle gange er husene lavet af levende snegle med sneglehus.

GULDSMEDELARVE

LIVRET	Alle mindre dyr, også haletudser
LEVESTED	Bunden af damme og vandhuller
FJENDER	Insekter, fiks og andre guldsmedelarver
KENDETEGN	Insekt – 6 ben. Store øjne og lang bagkrop
HEMMELIGHEDER	Guldsmedelarven skifter hud 10-15 gange inden den kravler op af vandet og bliver en voksen guldsmed. Når guldsmedelarven ser et bytte, skyder den sine lange kæber ud og fanger byttet i et overraskelsesangreb. Hvis en guldsmedelarve vil flygte, skyder den vand ud af bagenden, så den farer frem som en raket.

SALAMANDER

LIVRET Andre smådyr - f.eks. insekter og små fisk

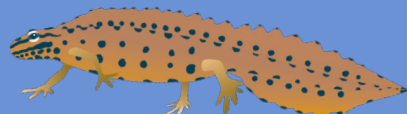
LEVESTED Små vandhuller, men overvintrer fugtige steder på land.

FJENDER Igler og snoge

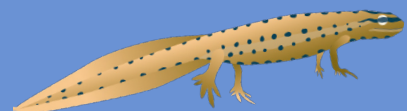
KENDETEGN Padde – 4 ben og lang hale. I Danmark findes der tre arter.

HEMMELIGHEDER Salamandre kravler op ad vandhullet inden vinteren og graver sig ned i jorden eller gemmer sig under gamle stykker træ. Salamandre forsvares sig ved at have gift i huden. Hvis du rører en salamander, kan dine øjne svie hvis du klør dig i dem, hvis du ikke vasker hænder bagefter.

HAN

HUN

FRØ

LIVRET Alle smådyr, de kan komme i nærheden af, selv andre frøer!

LEVESTED Fugtige områder og vandhuller.

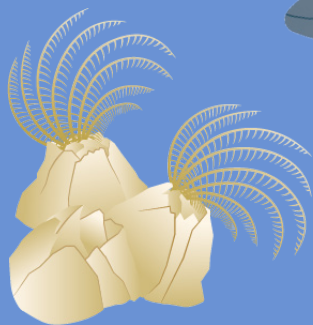
FJENDER Fugle, oddere, grævlinger og snoge. Frøens haletudser bliver spist af fisk.

KENDETEGN 4 ben – padde. Har store øjne, lange bagben og ingen hale.

HEMMELIGHEDER Hanfrøerne kvækker for at tiltrække hunnerne. De går i dvale om vinteren ved at grave sig ned i jorden. Er du i tvivl, om det er en frø eller tudse, kan du se, om den er glat eller har vorter. Frøer er glatte, og tudser har vorter.

DYRELEKSIKON - HAV

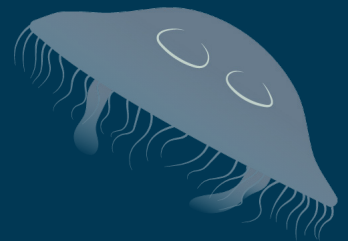
BRANDMAND

LIVRET	Små fisk og rejer.
LEVESTED	Det åbne hav, kommer ind til strandene i sensommeren.
FJENDER	Bølger. Bliver brandmanden skyllet op på stranden, overlever den ikke.
KENDETEGN	Den røde-orange farve er et klassisk kendetegn. Derudover kan dens tentakler blive op til flere meter lange.
HEMMELIGHEDER	Brandmandens røde farver er blandt andet indre organer, som kan ses igennem den geléagtige overflade. Brandmanden har kun ét hul, hvor maden kommer både ind og ud igen. Man kan godt røre en brandmand på oversiden, som er helt glat, og ikke brænder. Men man skal være forsigtig.

VANDMAND

LIVRET	Vandlopper og andre små dyr i vandet.
LEVESTED	Det åbne hav, kan blandt andet ses langs de danske kyster.
FJENDER	Bølger, som skyller den ind på stranden.
KENDETEGN	Vandmanden kendes bedst på dens fire 'øreformede' cirkler, der kan ses igennem den geléagtige overflade.
HEMMELIGHEDER	De øreformede cirkler er faktisk dens kønsorganer. Hanner har hvidlige cirkler, og hunner har rødlige cirkler. Lige som mennesker og andre dyr med pels, kan den få lus! Dens lus hedder goppellus, og de lever i og af dens kønsorganer!

KRABBE

LIVRET	Krabben er altædende og spiser, hvad den nu lige kan finde eller få fat på.
LEVESTED	Man kan finde krabber blandt sten, alger, planter og i sandet langs kysterne. Man kan også let fange dem i havne.
FJENDER	Trods sit hårde skjold har krabben flere fjender. Blandt andre ulken, mågen og torsken.
KENDETEGN	Krabben kan nemt kendes på skjoldet, de otte ben og to klør. Den findes i flere farvevarianter fra grøn til rød.
HEMMELIGHEDER	Hankrabben har to penisser! De bruges til parring, men ingen af dem bruges til at tisse med. Derimod tisser krabberne ud af små kirtler lige under deres øjne.

TANGREJE

LIVRET	Tangrejen spiser alger om sommeren og små dyr om vinteren.
LEVESTED	Den kan om sommeren findes i lavt vand, i tang og i ålegræs.
FJENDER	Tangrejen har mange fjender, specielt rovfisk som fx torsk.
KENDETEGN	Ligesom fjordrejen er tangrejen gennemsigtig, men kan kendes på sine mørke tværstriber på kroppen og gule og blå striber på benene.
HEMMELIGHEDER	Tangrejen er Danmarks enhjørning! Mellem øjnene har den nemlig en slags horn, der faktisk også kan stikke lidt. Tangrejen bevæger sig i hop hvis den bliver bange, såkaldte rejehop.

SANDREJE

LIVRET	Sandrejen elsker at spise vandlopper.
LEVESTED	Sandrejen lever på lavt vand, hvor man gerne finder den nedgravet i sandet.
FJENDER	Ligesom tangrejen er sandrejen på menuen hos diverse fisk og fugle.
KENDETEGN	Sandrejen er grålig i farven og synes lettere fladtrykt. Dens øjne sidder desuden mere samlet oppe på hovedet, så den kan stikke op af sandet, mens den er nedgravet.
HEMMELIGHEDER	Mange krebsdyr bliver røde, når man koger dem, men sandrejen forbliver grå. Man kan godt spise sandrejer, men de kendes også under navnet hesterejer, da de anses for mindre fine at spise i Danmark.

PUNGREJE

LIVRET	Pungrejer sier vandet for små dyr.
LEVESTED	Pungrejen lever på lavt vand. Om dagen befinder den sig ved bunden og om aftenen søger den op i det åbne vand.
FJENDER	En lækkerbiskens for de fleste fisk.
KENDETEGN	Pungrejen ligner en miniudgave af en reje. Den er næsten gennemsigtig, og det kan se ud, som om den er højgravid, fordi den har en 'pung' (deraf navnet) eller rugepose på bugen, hvor den udruger sine æg.
HEMMELIGHEDER	Pungrejen er en lille lækkerbiskens og har fjender overalt. For at undgå at blive spist lever pungrejer i stimer, da der på den måde er en chance for at naboen bliver spist istedet for dig.

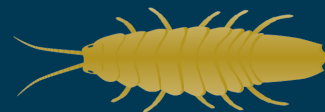
TANGLOPPE

LIVRET	Tangloppens spiser alt fra små dyr til vandplanter og syge fisk, der ikke siger fra.
LEVESTED	Tangloppen lever på lavt vand, salt eller brak, gemt i alger og ålegræs.
FJENDER	Mange fisk nyder godt af tangloppen som føde.
KENDETEGN	Tangloppen ligner lidt en loppe i formen. En sammentrykt bænkebider er heller ikke helt ved siden af.
HEMMELIGHEDER	Parringen finder sted efter hudskifte. Hannen sidder fast på den mindre hun og fodrer hende, til hun er klar.

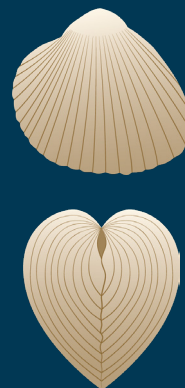
TANGLUS

LIVRET	Tanglusen lever af at spise tang og ålegræs.
LEVESTED	Om sommeren kan den findes på lavt vand, i ålegræs og tangplanter.
FJENDER	Mange fisk nyder godt af tanglusen som føde.
KENDETEGN	Tanglusen ligner en bænkebider i vand. Modsat tangloppen er den flad. Den har syv par ben og to par antenner og findes i mange forskellige nuancer af grøn, blå og rød.
HEMMELIGHEDER	Tanglusen hopper baglæns, når den bevæger sig. Trods navnet er den ikke i familie med hverken tang eller lus, derimod med vandbænkebidere og tanglopper.

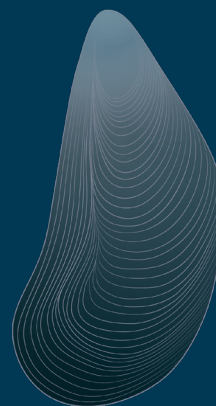
HJERTEMUSLING

LIVRET	Sier vandet for små alger og dyr.
LEVESTED	Hjertemuslingen lever et par centimeter nede i sandet på lavt vand langs de fleste af Danmarks kyster.
FJENDER	Hjertemuslingen er en delikatesse for mange vadefugle, fx strandskaden, der kan spise 300 hjertemuslinger på en dag.
KENDETEGN	Muslingen er hvid med ribber. Den bliver ikke ret stor, men kan nemt genkendes på sit hjerteformede udseende, når man ser den fra siden.
HEMMELIGHEDER	Hjertemuslingen har ikke en egentlig mund, i stedet spiser den med to lange rør, der mest af alt ligner to skorstene.

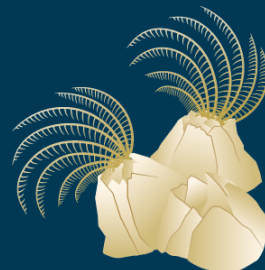
BLÅMUSLING

LIVRET	Sier vandet for små alger og dyr.
LEVESTED	Blåmuslingen lever typisk på lavt vand, hvor den sidder fast på sten, træpæle og lignende.
FJENDER	Krabber og fugle.
KENDETEGN	Blåmuslingen kendes på sin mørke/blålige skal med hvid spids.
HEMMELIGHEDER	Blåmuslingen gemmer faktisk på en lille fod, som den bruger til at bevæge sig hen over havbunden med. Og så fungerer de mange samlinger af blåmuslinger som hjem og gemmesteder for andre dyr. Inde i sin skal gemmer blåmuslingen på et lag af perlemor.

RUR

LIVRET	Sier vandet for små alger og dyr.
LEVESTED	Ruren lever på hårde overflader. Den hæfter sig nemlig fast på både sten, træ, krabber og andre dyr.
FJENDER	Rurens fjender er dygtige til at bryde ind. Det gælder fx som nøgensneglen, brun dorie, der sliber sig igennem kalkskallen, eller læbefiskene, der har et stærkt bid.
KENDETEGN	Ruren ligner en hvid vulkan lavet af kalk.
HEMMELIGHEDER	Ruren er et lille krebssdyr, som gemmer sig inde i en hård skal. Skallen sidder fast på sten - der sidder ruren hele sit voksne liv. Da den ikke kan bevæge sig, har ruren udviklet en lang penis, så den kan nå naboerne.

(STOR) BØRSTEORM

LIVRET	Nogle arter jager andre orme. Andre æder alger, smådyr og dødt organisk materiale.
LEVESTED	Den graver sig ned i en gang i havbunden, hvor den kan leve i flere år. Den kigger kun op for at hente føde.
FJENDER	Krabber og en del fisk spiser børsteormen. Lystfiskere bruger den tit som madding.
KENDETEGN	En orm med hårede børster ned ad siden. Farve kan variere fra rød til grøn.
HEMMELIGHEDER	I dens mund gemmer den to tænder, som den kan skyde ud og bide med! Når det er parringssæson, kommer flere millioner af børsteorme op af sandet. Der kan faktisk leve op mod 3.000 børsteorme på én kvadratmeter.

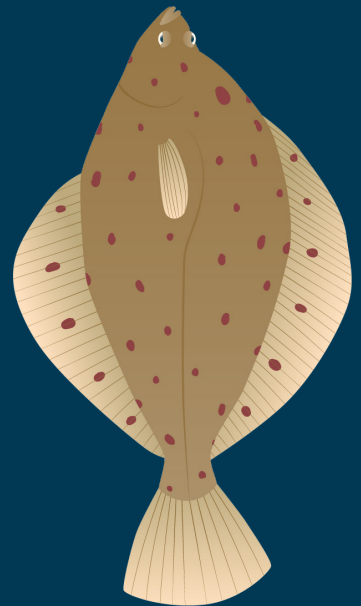
SANDORM

LIVRET	Sandormens livret er sand! Eller ... de bakterier og små dyr, der lever i sandet.
LEVESTED	Sandormen lever nedgravet i sandet oftest på lavt vand.
FJENDER	Fugle, fladfisk og lystfiskere, som bruger ormen som madding.
KENDETEGN	Klassisk orm med tydelige led, røde gæller, bagende er tykkere end forenden.
HEMMELIGHEDER	Nok er ormen nedgravet, men du kan finde den på dens mange, lange sandlorte! De ligger oven på sandet, og er et tydeligt tegn på sandormens eksistens. Faktisk er sandormens lort renere end alt andet sand! Lorten består nemlig kun af sand - helt uden bakterier og små dyr.

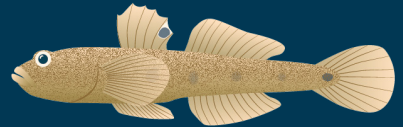
FLADFISK

LIVRET	Fladfisk elsker at ligge på lur og fange de små dyr, der kommer forbi.
LEVESTED	Fladfisken findes på havbunden, de mindste gerne inde ved stranden. Hvis der er sand, graver de sig gerne lidt ned.
FJENDER	Fugle som skarven, store fisk som torsken og mennesker.
KENDETEGN	Flade med øjnene på siden.
HEMMELIGHEDER	Fladfisk er mester i efterligning! De skifter nemlig farve, så de ligner det underlag, de ligger på. Fladfisk ligner faktisk mere almindelige fisk, når de kommer til verden. Herefter flades fisken ud, og øjnene 'vandrer' over på enten højre eller venstre side af kroppen.

SANDKUTLING

LIVRET	Alle slags små dyr som den kan gabe over.
LEVESTED	Sandkutling lever for det meste i små stimer nær ved sandbund eller bund med mudder på 2-20 meters dybde.
FJENDER	Større rovfisk spiser gerne sandkutling.
KENDETEGN	Der er i Danmark otte forskellige arter af kutlinger, der kan være svære at se forskel på. Dens kendetegn er en lille sort plet på den bagerste del af den forreste rygfinne.
HEMMELIGHEDER	Kutlingens bugfinner er vokset sammen til en 'sugeskive', som fisken bruger til at holde sig fast på havbunden i søgang! Hannen 'frier' til hunnen ved at finde en muslingeskal til hende. Her lægger hun sine æg, som han passer på, indtil de klækkes.

TREPIGGET HUNDESTEJLE

LIVRET	Små dyr så som orme, larver og små krebsdyr.
LEVESTED	Kan leve i både brak-, fersk- og havvand. Den er oftest at finde på lavt vand.
FJENDER	Rovfisk som fx ørred samt fugle.
KENDETEGN	Den trepiggede hundestejle ligner en helt klassisk fisk. Den kan kendes på de to-fire pigge, den har på ryggen. Piggene bruger den til at forsvare sig mod fjender med.
HEMMELIGHEDER	Hannen kan blive helt rød på maven, og lave vildeste danse-moves. Alt sammen bare for at imponere damerne. Når de har lagt æg i hans hjemmelavede rede, jager han dem væk igen og passer ungerne.

TANGSNARRE

LIVRET	Tangsnarren spiser små dyr, heriblandt tanglopper og børsteorme.
LEVESTED	Tangsnarren lever mellem tangplanter og ålegræs.
FJENDER	Torsken og andre rovfisk.
KENDETEGN	Lang og smal med 14-17 små pigge på ryggen. Den er stiv i det og har et kæmpe øje, der fylder hele hovedet, og en lille spids mund. Den er mørk på den øverste halvdel og hvid/sølvfarvet på bugen.
HEMMELIGHEDER	Når parringstiden er over dem, skifter tangsnarrehanen farve og bliver blålig med en rød mave. Han bygger en rede af tang og hjemmelavede tråde, som hunnen kan lægge sine æg i.

TANGNÅL

LIVRET	Små dyr, der suges ind i munden
LEVESTED	Om vinteren lever den på dybere vand, men om sommeren findes den i de lavvandede områder, hvor den gemmer sig mellem tangplanter og ålegræs.
FJENDER	Måger og skalleslugere
KENDETEGN	Meget lang, tynd krop og trompetagtige mund, der lidt får den til at ligne en udstrakt søhest, som den også er i familie med. Den kan blive 20-35 cm lang.
HEMMELIGHEDER	Tangnålen er en dårlig svømmer. Derfor bruger den det meste af sin tid på at svæve lodret i vandet, så den ligner tang. Ligesom hos søhestene er det tangnålehanen, der bærer de befrugtede æg.

VILD er Danmarks Naturfredningsforenings børneindsats og arbejder for, at flere børn og familier kommer ud til naturoplevelser i deres nærområder. De skal mærke spændingen ved at gå på opdagelse sammen og fascinationen af det mylder af liv, som findes lige uden for deres hoveddør.

Vejledningen indeholder tips til at holde et lokalt VILD-arrangement, samt beskrivelse af aktiviteter, hvor man tager ud og kigger på smådyr enten på land, i vandhul eller i havet. Bagerst er der tre dyreleksikoner - ét for land, ét for vandhul og ét for hav - med information og sjove hemmeligheder om nogle af de mest almindelige smådyr man kan finde.

RIGTIG GOD FORNØJELSE!

Danmarks
Naturfredningsforening

